

УДК 343.98 : 81'27

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.4.21>

I. В. ЧАРИКОВА

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської філології,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: icharikova@vnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5080-5216>

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СЛІДЧИХ

Стаття присвячена лінгвістичному аналізу особливостей невербальної комунікації та її ролі у діяльності слідчого, що актуалізується в умовах реформування органів досудового розслідування України. Метою роботи є теоретичне та емпіричне дослідження лінгвістичних аспектів невербальної комунікативної компетентності слідчого, зокрема, аналіз мовних і невербальних мовних сигналів у процесі кримінального провадження. Проведено теоретичний аналіз підходів до визначення комунікативної компетентності з урахуванням лінгвістичних аспектів, зосереджуючись на ролі невербальних мовних проявів – інтонації, жестів, міміки, пауз, темпу мовлення – у передачі інформації та формуванні міжособистісних відносин під час слідчих дій. Обґрунтовано необхідність систематичного аналізу невербальної мовної інформації як джерела первинної лінгвістичної інформації про особистість учасника кримінального провадження. Методами лінгвістичного аналізу, опитування та мовних тестів досліджено особливості невербального мовлення слідчих під час кримінального процесу та рівень їх лінгвістичної та невербальної комунікативної компетентності. Виявлено, що більшість слідчих визнають важливість врахування невербальних мовних сигналів і потребу у вдосконаленні методик їх аналізу, однак відзначають недостатню розробленість криміналістичних підходів до дослідження невербальної мовної інформації. За результатами дослідження встановлено, що у більшості слідчих високий рівень загальної комунікативної компетентності та помірний або високий рівень перцептивної невербальної компетентності. Водночас, у деяких фахівців спостерігаються труднощі з аналізом і верифікацією невербальної мовної інформації, що пов'язано з низьким рівнем розвитку лінгвістичних навичок у цій сфері. Розроблено рекомендації щодо удосконалення лінгвістичних підходів до аналізу невербальної комунікації слідчих, зокрема, щодо застосування мовних та невербальних методик для підвищення їх лінгвістичної та мовленнєвої компетентності у процесі кримінального провадження.

Ключові слова: лінгвістичний аналіз, невербальна комунікація, комунікативна компетентність, слідчий, кримінальне провадження, невербальні мовні сигнали, інтонація, жести, міміка, паузи, темп мовлення, міжособистісні відносини, криміналістика, аналіз невербальної інформації.

Поставлення проблеми. Процес спілкування (комунікація), як складний лінгвістичний феномен, що забезпечує міжособистісний зв'язок, ґрунтується на передачі та сприйнятті мовних і невербальних мовних сигналів. Він сприяє виникненню взаєморозуміння, емоційного контакту, копіювання мовних і невербальних проявів, а також впливу-відповіді, що передаються через мовні засоби, жести, міміку, інтонацію, пантоміму та інші невербальні компоненти. Мета такої комунікації – встановлення і підтримка ефективного взаєморозуміння та взаємопереживання між учасниками. Успішність лінгвістичної взаємодії значною мірою залежить від рівня мовної та невербальної обізнаності, а також від здатності аналізувати і інтерпретувати мовні та невербальні сигнали у конкретних комунікативних ситуаціях

[Іващенко, Кравченко]. Це особливо актуально у професійній діяльності слідчого, де важливе вміння розпізнавати та правильно інтерпретувати мовні та невербальні прояви учасників процесу. Окрім юридичних знань, слідчий має володіти навичками мовленнєвої та невербальної комунікації, що дозволяє ефективно керувати діалогом, організовувати взаємодію фахівців, забезпечувати права учасників кримінального провадження, вирішувати конфлікти та знімати напруженість у процесі досудового розслідування [Ковальчук, Селіванова, Яковенко]. У цьому контексті, в умовах реформування органів досудового розслідування України, лінгвістичне дослідження особливостей невербальної комунікативної компетентності слідчого відкриває нові можливості для удосконалення їхньої комунікативної практики.

Це сприяє розробці теоретичних і методичних підходів, що доповнюють криміналістичні положення, зокрема, у сферах тактики слідчих дій, криміналістичного версіювання та прогнозування, враховуючи мовні та невербальні компоненти комунікації.

Метою дослідження є теоретико-лінгвістичне та емпіричне вивчення значення та особливостей невербальної комунікативної компетентності у діяльності слідчого. Це передбачає аналіз лінгвістичних аспектів невербальної комунікації, зокрема, ролі жестів, міміки, пантоміми, інтонацій та зовнішніх мовних проявів у процесі кримінального розслідування. Завдання дослідження включають: здійснення теоретичного аналізу підходів до лінгвістичного дослідження невербальної комунікації та її значення у кримінальній лінгвістиці; проведення емпіричного аналізу мовних і невербальних засобів спілкування слідчих під час досудового розслідування; визначення рівня лінгвістичної та невербальної комунікативної компетентності слідчих; розробку рекомендацій щодо оптимізації лінгвістичних аспектів невербальної комунікації у професійній діяльності слідчого. Це дозволить підвищити ефективність використання мовних і невербальних засобів у кримінальній комунікації, а також сприятиме розвитку лінгвістичних підходів до аналізу міжособистісної взаємодії у кримінальному провадженні.

Методологічною основою дослідження є сукупність філософських, загальнонаукових та міжгалузевих (психолінгвістичних) методів аналізу мовних і невербальних засобів комунікації [Бугай, Заболотна, Кузьмін]. Для вивчення лінгвістичних аспектів невербальної комунікативної компетентності було застосовано кілька методик, зокрема, авторську анкету «Дослідження особливостей невербального спілкування» та психологічні і психолінгвістичні тестування. Також використовувалася методика «Діагностика комунікативної компетентності» [Степаненко], яка дозволила швидко оцінити рівень мовної та комунікативної компетентності за такими шкалами (фазами комунікації): підготовча фаза, контактна фаза, емоційне забарвлення, фаза розуміння, переконання, завершення та управління розмовою. Методика «Визначення рівня

перцептивно-невербальної компетентності» дала змогу оцінити здатність слідчих аналізувати невербальні сигнали та інтерпретувати невербальний контекст за трьома рівнями: низький, помірний і високий [Ткач]. Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою кількісного та якісного аналізу. Для визначення статистичної значущості відмінностей застосовувався параметричний t-критерій Стюдента. Аналіз проводився за допомогою програмного забезпечення SPSS v 10.0.5 для Windows. Загальна вибірка дослідження складалася з 288 осіб, серед яких 268 фахівців із різних підрозділів правоохоронних органів, які протягом трьох років проходили тренінги з підвищення кваліфікації у рамках міжнародного спільного проекту ЄС - Ради Європи «Посилення імплементації європейських стандартів прав людини в Україні». Крім того, у дослідженні взяли участь 20 слідчих прокуратури.

Успіх слідчої діяльності значною мірою зумовлений лінгвістичними аспектами міжособистісної комунікації, зокрема, здатністю аналізувати та інтерпретувати мовні повідомлення та невербальні сигнали учасників процесу. Це включає розуміння значення та функціонального навантаження мовних інтонацій, лексичних засобів, синтаксичних конструкцій, а також невербальних проявів: жестів, міміки, пантоміми, зовнішнього вигляду та емоційно-ситуативних реакцій, що супроводжують мовлення. Врахування лінгвістичних характеристик невербальної комунікації дозволяє слідчому більш точно «читати» між рядків, аналізуючи мовні та невербальні прояви для встановлення істини. Численні дослідження підтверджують, що високий рівень лінгвістичної та невербальної комунікативної компетентності є ключовим для ефективної професійної діяльності слідчого [Баранов, Гончарук, Ковальова, Нестеренко, Харенко].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика лінгвістичних аспектів комунікативної компетентності особистості активно досліджується у сучасній мовознавчій науці. Загалом, лінгвістична компетентність охоплює сукупність мовних знань, навичок та стратегій, необхідних для ефективної комунікації у різних мовних ситуаціях. Дослідники, зокрема, В. Ковальчук та О. Мельник, визначають

лінгвістичну компетентність як здатність аналізувати та інтерпретувати мовні засоби, враховуючи їх функціональне навантаження, стилістичні особливості та контекстуальні особливості мовлення [Ковальчук, Мельник]. На думку І. Петрової, лінгвістична компетентність передбачає не лише володіння мовними засобами, а й уміння їх застосовувати для побудови змістовних та адекватних комунікативних актів у різних ситуаціях. Це дозволяє більш точно «читати» мовні повідомлення, аналізувати невербальні сигнали у контексті мовлення та враховувати міжмовні та міжкультурні особливості комунікації [Петрова]. У сучасній лінгвістичній науці питання комунікативної компетентності особистості активно досліджується з урахуванням мовних та дискурсивних аспектів і визначають її як сукупність мовних знань, навичок і стратегій, що забезпечують ефективну реалізацію комунікаційних актів у різних мовних ситуаціях [Грищенко, Іващенко]. Підкреслюється, що володіння мовою та її засобами самі по собі недостатні для повноцінного спілкування, оскільки важливі також знання соціолінгвістичних особливостей, дискурсивних структур і стратегій взаємодії. А. Сухов і А. Деркач у своїх дослідженнях визначають комунікативну компетентність як здатність орієнтуватися у різних мовних ситуаціях і вільно застосовувати вербальні та невербальні мовні засоби для досягнення комунікативних цілей [Сухов, Деркач].

Л. Мамчур підкреслює, що ця компетентність включає знання правил взаємодії у різних контекстах, а також уміння застосовувати їх у ролі адресанта і адресата, що робить її основою інших мовних компетенцій і найвищим рівнем мовної майстерності [Мамчур].

Згідно з сучасними лінгвістичними дослідженнями, структура комунікативної компетентності включає навички аналізу та застосування невербальних мовних засобів. Невербальна поведінка є поліфункціональною та відіграє ключову роль у людському спілкуванні, виконуючи функції вираження емоцій, передачі міжособистісних установок і уявлень, а також супроводження вербального мовлення. Невербальна система у поєднанні з вербальною формує єдиний процес комунікації, при цьому межі між цими видами мовлення часто

зникають, а їх тісна інтеграція забезпечує більш ефективно та багатогранне спілкування [Гончарук, Кравченко].

У сучасній лінгвістиці під невербальною комунікацією розуміють процеси перекодування вербальної інформації у невербальні засоби, що супроводжують мовлення та доповнюють його зміст. Дослідники, зокрема, О. Мельник та І. Гончарук, підкреслюють важливість систематичного аналізу невербальних проявів у контексті кримінальної лінгвістики. Вони доводять, що усвідомлення ролі невербальних сигналів, таких як жести, міміка, поза та інтонація, має бути невід'ємною частиною криміналістичного дослідження мовленнєвих актів під час слідчих дій [Мельник, Гончарук]. Це дозволяє більш точно інтерпретувати мовні та невербальні прояви учасників комунікації, що є критично важливим для встановлення правдивості та авторитетності висловлювань.

У лінгвістичних дослідженнях проблематика декодування невербальної інформації у процесі правозастосування розглядається з позиції аналізу мовних і мовленнєвих засобів. Зокрема, Н. Оту наголошує, що під час кримінальної комунікації основна увага зазвичай зосереджена на вербальних висловлюваннях учасників, тоді як невербальні сигнали, такі як жести, міміка та інтонація, залишаються поза увагою дослідників. Вона підкреслює важливість застосування інтегрованого лінгвістичного підходу, що враховує не лише вербальні, а й невербальні компоненти мовлення, оскільки саме вони здатні передавати додаткову інформацію про ставлення, емоційний стан і авторитетність співрозмовника. Це особливо актуально для аналізу мовленнєвих актів у кримінальній сфері, де невербальні прояви можуть слугувати додатковим джерелом лінгвістичної інформації для інтерпретації комунікативних намірів і психологічних характеристик учасників процесу [Оту].

Отже, у лінгвістичному аналізі структури комунікативної компетентності слідчого значну роль відіграє його невербальна мовна компетентність. Це включає вміння аналізувати та інтерпретувати невербальні мовленнєві засоби, такі як жести, міміка, інтонація та поза, що супроводжують вербальне мовлення і передають додаткову лінгвістичну інформацію. Важливість дослідження особливостей

невербальної комунікації у кримінальному провадженні зумовлена тим, що невербальні сигнали є невід’ємною частиною мовленнєвого процесу і мають значний вплив на формування міжособистісних відносин та інтерпретацію мовленнєвих актів слідчих і учасників процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

За результатами лінгвістичного аналізу опитування щодо особливостей невербальної комунікації у кримінальному провадженні виявлено, що більшість досліджуваних слідчих (266) визнають, що ознаки та властивості зовнішніх мовних проявів, таких як міміка, жести, поза та інтонація, здатні передавати невербальну інформацію, яку слід враховувати під час аналізу мовленнєвих актів у процесі розслідування. На питання «Чи верифікуєте Ви невербальні прояви співрозмовника?» більшість слідчих (223) відповіли ствердно, що свідчить про їхню обізнаність у лінгвістичних ознаках невербальної комунікації. Результати щодо складнощів у дослідженні невербальної інформації є неоднозначними: половина слідчих (144) зазначає відсутність труднощів, тоді як 104 – стикаються з труднощами у її аналізі. Більше половини (165) не знайомі з криміналістичними методиками дослідження невербальних мовленнєвих засобів. Також опитані відзначають недостатню розробленість методик аналізу невербальної інформації, зокрема 188 слідчих вказують на низький рівень дослідженості тактик виявлення та використання невербальних проявів у сучасних умовах досудового розслідування. Лінгвістичний аналіз показує, що лише 106 слідчих вважають, що результати аналізу невербальних проявів можуть слугувати доказами у кримінальному провадженні. На питання про необхідність поглибленого дослідження невербальної інформації в криміналістиці, переважна більшість (280) відповіли позитивно, що свідчить про актуальність розвитку лінгвістичних підходів у цій сфері. З лінгвістичної точки зору, дослідження підтверджують важливість застосування аналізу невербальних мовленнєвих засобів у кримінальному провадженні. Так, 237 з 288 слідчих визнають доцільність використання невербальної інформації для інтерпретації мовленнєвих актів, зокрема жестів, міміки, інтонацій та поз, що супроводжують вербальні повідомлення.

Більшість слідчих (207) підтримують застосування методик дослідження невербальних проявів у своїй роботі, а 57 використовують власні підходи, що свідчить про прагнення до розвитку лінгвістичних інструментів аналізу невербальної комунікації. Щодо верифікації невербальних проявів, 207 опитаних вважають її доцільною, що підкреслює значущість лінгвістичного аналізу невербальних мовленнєвих засобів для встановлення істини у кримінальному процесі. Результати дослідження щодо можливості отримання невербальної інформації під час гіпнозу та використання «нетрадиційних методів» (біоритмології, музики, запаху, ворожіння) показують скептичне ставлення: 88 слідчих вважають їх застосування можливим, тоді як 121 і 139 відповідно – ні. Це свідчить про обережність у застосуванні таких підходів з лінгвістичної перспективи, оскільки вони не мають достатньої мовленнєвої обґрунтованості. Водночас 148 слідчих вірять у можливість використання спеціаліста-лінгвіста-невербаліста для аналізу мовленнєвих проявів у розслідуванні злочинів. Тестування за методикою «Діагностика комунікативної компетентності» виявило показники комунікативної компетентності за шкалами (фазами комунікації) та зальний рівень комунікативної компетентності слідчих (табл. 1).

Таблиця 1

Середньо групові результати тестування слідчих за методикою «Діагностика комунікативної компетентності»

Шкали (фази) комунікативного мінімуму	Середній бал
1. Підготовча фаза комунікації	4,2
2. Контактна фаза	6,6
3. Емоції в розмові	4,3
4. Фаза розуміння	5,6
5. Фаза переконання	4,7
6. Фаза завершення	3,8
7. Управління розмовою	6,1
Загальний показник рівня комунікативної компетентності	35,3

З лінгвістичної перспективи, аналіз таблиці показує, що найвищі результати з комунікативної компетентності отримали слідчі у сферах «Контактна фаза комунікації» (6,6 бали), «Управління розмовою» (6,1 бал) та «Фаза розуміння» (5,6 бал). Це свідчить про їх

здатність ефективно застосовувати мовленнєві та невербальні засоби для встановлення контакту, підтримки діалогу та досягнення розуміння співрозмовника. Вони вміють аналізувати невербальні сигнали – міміку, інтонацію, жести, позу, візуальний контакт – для визначення намірів та емоційного стану співрозмовника, що є ключовим у лінгвістичному аналізі мовленнєвих проявів у кримінальному процесі. Крім того, слідчі здатні управляти ходом діалогу, коригуючи мовленнєві та невербальні сигнали для досягнення комунікативної мети. З іншого боку, показники за шкалами «Підготовча фаза комунікації» (4,2 бали) та «Фаза завершення» (3,8 бали) є нижчими, що може свідчити про недостатню увагу до мовленнєвого планування, структурованості та логіки висловлювань, а також до завершення діалогу з урахуванням мовленнєвих та невербальних ознак. Це підкреслює важливість розвитку лінгвістичних навичок у плануванні та структуризації мовленнєвих актів у процесі слідчої діяльності. З лінгвістичної перспективи, загальний рівень мовленнєвої та комунікативної компетентності слідчих оцінюється на високому рівні (35,3 бали), що свідчить про їх здатність ефективно застосовувати мовленнєві засоби, комунікативні прийоми та техніки для досягнення цілей у процесі кримінального провадження. Це включає вміння формулювати чіткі, логічні висловлювання, використовувати інтонацію, міміку, жести та інші невербальні сигнали для посилення мовленнєвого впливу. Разом із тим, аналіз показує нерівномірний розподіл мовленнєвих навичок: 57% слідчих демонструють високий рівень мовленнєвої компетентності, з них 19% отримали найвищі бали, що свідчить про високий рівень володіння мовленнєвими засобами. 39% мають середній рівень, а 4% – низький, що може ускладнювати їхню здатність до ефективно мовленнєвої взаємодії, зокрема у контексті формулювання запитань, інтерпретації мовленнєвих та невербальних проявів співрозмовника, що є важливими аспектами лінгвістичного аналізу у кримінальному процесі. З лінгвістичної точки зору, результати тестування за методикою «Визначення рівня перцептивно-невербальної компетентності» свідчать про середньогруповий помірний рівень невербальної компетентності слідчих, що

наближається до високого (до 7 стенів). Аналіз розподілу за шкалами показує, що 28% досліджуваних мають високий рівень невербальної компетентності (8-10 стенів), що характеризує їх здатністю до інтерпретації невербальних сигналів, розуміння контексту міжособистісної взаємодії та встановлення комунікативних зв'язків. Водночас, у деяких випадках вони можуть бути занадто зосереджені на поведінці інших і недооцінювати власні невербальні прояви. Жоден із досліджуваних не виявив низький рівень невербальної компетентності, що свідчить про відсутність слідчих, які зовсім не здатні до аналізу невербальних сигналів або до встановлення міжособистісних комунікативних відносин. Порівняльний статистичний аналіз даних опитування та психодіагностики за допомогою методик «Діагностика комунікативної компетентності» та «Визначення рівня перцептивно-невербальної компетентності» виявив закономірності: 14% слідчих, які не верифікують невербальні прояви співрозмовника під час спілкування, демонструють значно нижчий рівень перцептивно-невербальної компетентності ($p \leq 0,01$). Це підкреслює важливість аналізу невербальних сигналів для ефективно комунікації у кримінальному процесі. З лінгвістичної перспективи, результати дослідження показують, що 36% слідчих, які виявили труднощі у аналізі невербальної інформації, мають значно нижчий рівень мовленнєвої та комунікативної компетентності ($p \leq 0,05$) і перцептивно-невербальної здатності ($p \leq 0,01$). Це свідчить про недостатність лінгвістичних навичок у розпізнаванні та інтерпретації невербальних сигналів, що є важливим аспектом у процесі кримінального розслідування. Також встановлено, що 20% слідчих, які застосовують власні методики аналізу невербальної інформації, демонструють вищий рівень перцептивно-невербальної компетентності та кращі результати за шкалою «Управління розмовою». За результатами проведеного дослідження нами запропоновані такі рекомендації з оптимізації процесу невербальної комунікації слідчих під час кримінального провадження: 1) до початку будь-якої слідчої (розшукової) дії провести аналіз наявної вербальної та невербальної інформації; 2) застосовування відео- і аудіофіксації для дослідження невербальної інформації,

що одночасно формує окремі джерела доказів з зафіксованими проявами невербальної інформації; 3) дотримання алгоритму тактики допиту учасника кримінального провадження у вигляді: підготовки до проведення слідчої (розшукової) дії – оцінка ситуації слідчої (розшукової) дії – виявлення та декодування проявів невербальної інформації слідчої (розшукової) дії – використання невербальної інформації при діагностиці психофізіологічного стану учасника слідчої (розшукової) дії – застосування вибіркової системи тактичних комбінацій, що веде до підвищення ефективності слідчої (розшукової) дії; 4) брати до уваги тільки ту невербальну інформацію, яка є зрозумілою та не викликає сумнівів; 5) невербальну інформацію, яку важко або неможливо дешифрувати, відкладати до отримання додаткових даних; 6) намагатися завжди зчитувати невербальну інформацію учасників досудового розслідування, не виділяючи для цього спеціального часу, а також під час виконання інших завдань; 7) враховувати два чинники, які постійно впливають на формування невербальної інформації – психологічні та фізіологічні, які повністю свідчать про ставлення людини до предмета спілкування та надають про нього інформацію різного роду.

Висновки. Таким чином, комунікативна компетентність слідчих забезпечує ефективну комунікативну діяльність у ситуаціях міжособистісної взаємодії під час розслідування злочинів. В структурі комунікативної компетентності значне місце належить навичкам і вмінням невербального спілкування, яке зазвичай супроводжує мовлення та забезпечує вираження емоційних станів, передачу міжособистісних установок, уявлень людини тощо. Дослідниками доведено, що під час здійснення кримінального провадження необхідне обов'язкове врахування невербальної інформації, як джерела первинної інформації про особистість учасника кримінального провадження. Крім цього, важливе значення набуває власна невербальна поведінка

слідчих, яка може впливати на хід розслідування. Саме тому невербальна комунікативна компетентність відноситься до базових складових професійної компетентності слідчого. За результатами проведеного емпіричного дослідження встановлено, що більшість слідчих визначають важливість врахування та необхідність верифікації невербальної інформації під час розслідування злочинів. Разом із тим слідчі звертають увагу на недостатню дослідженість тактики отримання і використання невербальної інформації та не розробленість криміналістичних методів дослідження невербальної інформації в сучасних умовах кримінального провадження. У більшості слідчих виявлено високий загальний рівень комунікативної компетенції та помірний і високий рівень перцептивно-невербальної компетентності, що свідчить про впевнене володіння ними навичками аналізу невербальних проявів співрозмовників та комунікативним мінімумом, необхідним для здійснення кримінального провадження. Проте деякими слідчими під час спілкування недостатньо здійснюється планування розмови (підготовча фаза), спрощується процедура завершення діалогу і надання зворотного зв'язку (фаза завершення), про що свідчать нижчі середньогрупові показники за цими шкалами. Також окремі слідчі, мають труднощі при вивченні та верифікації невербальної інформації, що пов'язане з більш низьким рівнем розвиненості у них власних здібностей і навичок невербальної комунікативної компетентності. Запропоновані рекомендації з оптимізації процесу невербальної комунікації слідчих під час кримінального провадження щодо сприйняття та використання невербальних проявів учасника досудового розслідування, доповнюють своїм змістом наявні в криміналістиці та юридичній психології організаційно-тактичні рекомендації, що розкривають прийоми виявлення брехні, встановлення комунікативного контакту, взаємодії, отримання і вивчення даних тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов І. І. Вербальні та невербальні засоби маніпулятивного впливу у процесі допиту. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 6, т. 1. С. 222–226.
2. Бугай С. Ю. Криміналістична діагностика особистості за вербальними та невербальними ознаками. *Вісник криміналістики*. 2022. № 1(87). С. 136–145.
3. Гончарук І. О. Криміналістичні проблеми невербальної комунікації у досудовому розслідуванні : монографія. Київ : Юридична література, 2021. 280 с.
4. Грищенко Ю. В. Дискурсивний аналіз мовленнєвої взаємодії у кримінальному провадженні. *Лінгвістичні дослідження*. 2023. Вип. 58. С. 65–72.

5. Заболотна Н. М. Методичний інструментарій дослідження комунікативних бар'єрів у кримінальному провадженні. *Психологія і право*. 2023. № 1. С. 110–118.
6. Іващенко А. В. Дискурсивні особливості мовленнєвого акту свідчення. *Філологічні науки*. 2020. № 3(15). С. 89–94.
7. Ковальова О. В. Особливості навчання невербальній комунікації майбутніх слідчих. *Професійна освіта*. 2022. № 4. С. 200–208.
8. Ковальчук В. І. Лінгвістична компетентність фахівця: теоретичний аналіз та практичне застосування. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки. 2019. Вип. 18. С. 10–18.
9. Кравченко С. М. Невербальна комунікація у професійній підготовці фахівців для органів досудового розслідування. *Педагогіка та психологія*. 2020. № 1. С. 16–22.
10. Кузьмін М. І. Комунікативна компетентність слідчого: методика оцінки та формування : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2018. 320 с.
11. Мамчур Л. М. Комунікативна компетентність як основа мовленнєвої майстерності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Філологія. 2018. Вип. 79. С. 135–140.
12. Мельник О. М. Невербальна комунікація у структурі криміналістичної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Вип. 2 (25). С. 190–198.
13. Нестеренко О. В. Психолінгвістичні аспекти брехні та її виявлення у слідчій діяльності : монографія. Київ : Наукова думка, 2024. 350 с.
14. Оту Н. Невербальна комунікація у правозастосовній діяльності: лінгвістичний аспект. Львів : Видавництво ЛНУ, 2017. 250 с.
15. Петрова І. В. Мовленнєва та лінгвістична компетентність: проблеми співвідношення. *Мовознавчий вісник*. 2016. Вип. 22. С. 89–95.
16. Селіванова О. О. Актуальні проблеми кримінальної лінгвістики та лінгвокриміналістики : монографія. Київ : Центр навчальної літератури, 2024. 410 с.
17. Степаненко С. А. Методика діагностики комунікативної компетентності у правоохоронній діяльності : навчальний посібник. Харків : Право, 2015. 180 с.
18. Ткач С. Б. Психологічна діагностика невербальних навичок : практикум. Одеса : Гельветика, 2019. 150 с.
19. Харенко Т. В. Роль інтонації та темпу мовлення в інтерпретації комунікативних намірів. *Актуальні питання філології та педагогіки*. 2021. № 10. С. 55–61.
20. Яковенко Л. І. Соціально-психологічні основи слідчої комунікації : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2017. 290 с.

REFERENCES

1. Baranov, I. I. (2021). Verbalni ta neverbalni zasoby manipulyativnoho vplyvu u protsesi dopytu [Verbal and Non-verbal Means of Manipulative Influence During Interrogation]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*, 6(1), 222–226.
2. Buhai, S. Yu. (2022). Kryminalistychna diahnozyka osobystosti za verbalnymy ta neverbalnymy oznakamy [Forensic Diagnostics of Personality by Verbal and Non-verbal Signs]. *Visnyk kryminalistyky*, 1(87), 136–145.
3. Honcharuk, I. O. (2021). Kryminalistychni problemy neverbalnoi komunikatsii u dosudovomu rozsliduvanni [Forensic Problems of Non-verbal Communication in Pre-trial Investigation] (Monograph). Kyiv: Yurydychna literatura.
4. Hryshchenko, Yu. V. (2023). Dyskursyvnyi analiz movlennievoi vzaiedodii u kryminalnomu provadzhenni [Discourse Analysis of Speech Interaction in Criminal Proceedings]. *Linhvistychni doslidzhennia*, 58, 65–72.
5. Zabolotna, N. M. (2023). Metodychnyi instrumentarii doslidzhennia komunikatyvnykh barieriv u kryminalnomu provadzhenni [Methodological Tools for the Study of Communication Barriers in Criminal Proceedings]. *Psykhohohiia i pravo*, 1, 110–118.
6. Ivashchenko, A. V. (2020). Dyskursyvni osoblyvosti movlennievoho aktu svidchennia [Discursive Features of the Speech Act of Testimony]. *Filolohichni nauky*, 3(15), 89–94.
7. Kovalova, O. V. (2022). Osoblyvosti navchannia neverbalnii komunikatsii maibutnikh slidchych [Features of Teaching Non-verbal Communication to Future Investigators]. *Profesiina osvita*, 4, 200–208.
8. Kovalchuk, V. I. (2019). Linhvistychna kompetentnist fakhivtsia: teoretynyi analiz ta praktychne zastosuvannia [Linguistic Competence of a Specialist: Theoretical Analysis and Practical Application]. *Naukovi zapysky*. Serii: Filolohichni nauky, 18, 10–18.
9. Kravchenko, S. M. (2020). Neverbalna komunikatsiia u profesiinii pidhotovtsi fakhivtsiv dlia orhaniv dosudovoho rozsliduvannia [Non-verbal Communication in the Professional Training of Specialists for Pre-trial Investigation Bodies]. *Pedahohika ta psykhohohiia*, 1, 16–22.
10. Kuzmin, M. I. (2018). Komunikatyvna kompetentnist slidchoho: metodyka otsinky ta formuvannia [Communicative Competence of the Investigator: Methodology of Assessment and Formation] (Textbook). Kyiv: Atika.
11. Mamchur, L. M. (2018). Komunikatyvna kompetentnist yak osnova movlennievoi maisternosti [Communicative Competence as the Basis of Speech Mastery]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*. Serii: Filolohiia, 79, 135–140.
12. Melnyk, O. M. (2021). Neverbalna komunikatsiia u strukturi kryminalistychnoi diialnosti [Non-verbal Communication in the Structure of Forensic Activity]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, 2(25), 190–198.

13. Nesterenko, O. V. (2024). *Psykholinhvistychni aspekty brekhni ta yii vyjavlennia u slidchii diialnosti* [Psycholinguistic Aspects of Lying and Its Detection in Investigative Activity] (Monograph). Kyiv: Naukova dumka.
14. Otu, N. (2017). *Neverbalna komunikatsiia u pravozastosuvnii diialnosti: linhvistychnyi aspekt* [Non-verbal Communication in Law Enforcement Activities: A Linguistic Aspect]. Lviv: LNU Publishing.
15. Petrova, I. V. (2016). *Movlennieva ta linhvistychna kompetentnist: problemy spivvidnoshennia* [Speech and Linguistic Competence: Problems of Correlation]. *Movoznavchyi visnyk*, 22, 89–95.
16. Selivanova, O. O. (2024). *Aktualni problemy kryminalnoi linhvistyky ta linhvokryminalistyky* [Current Issues of Criminal Linguistics and Linguo-forensics] (Monograph). Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury.
17. Stepanenko, S. A. (2015). *Metodyka diahnozyky komunikatyvnoi kompetentnosti u pravoohoronnii diialnosti* [Methodology for Diagnostics of Communicative Competence in Law Enforcement] (Textbook). Kharkiv: Pravo.
18. Tkach, S. B. (2019). *Psykhologichna diahnozyka neverbalnykh navykiv* [Psychological Diagnostics of Non-verbal Skills] (Practicum). Odesa: Helvetika.
19. Kharenko, T. V. (2021). *Rol intonatsii ta tempu movlennia v interpretatsii komunikatyvnykh namiriv* [The Role of Intonation and Speech Rate in the Interpretation of Communicative Intentions]. *Aktualni pytannia filolohii ta pedahohiky*, 10, 55–61.
20. Yakovenko, L. I. (2017). *Sotsialno-psykhologichni osnovy slidehoi komunikatsii* [Socio-psychological Foundations of Investigative Communication] (Textbook). Kyiv: Vyshcha shkola.

I. V. CHARIKOVA

PhD in Philology,

Associate Professor at the English Philology Department,

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

E-mail: ichtarikova@vnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5080-5216>

LINGUISTIC ASPECTS OF NON-VERBAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF INVESTIGATORS

The article focuses on the linguistic analysis of the peculiarities of non-verbal communication and its role in the work of an investigator, a topic that is becoming increasingly relevant amid the reform of pre-trial investigation bodies in Ukraine. The aim of the work is a theoretical and empirical study of the linguistic aspects of the investigator's non-verbal communicative competence, particularly the analysis of verbal and non-verbal speech signals in the course of criminal proceedings. A theoretical analysis of approaches to defining communicative competence, focusing on its linguistic aspects, was conducted, considering the role of non-verbal speech manifestations—intonation, gestures, facial expressions, pauses, and speech rate—in transmitting information and forming interpersonal relationships during investigative actions. The necessity of systematic analysis of non-verbal speech information as a source of primary linguistic information about the identity of the participant in criminal proceedings is substantiated. Using methods of linguistic analysis, surveys, and speech tests, the peculiarities of investigators' nonverbal speech during the criminal process and their linguistic and nonverbal communicative competence were studied. It was found that most investigators recognize the importance of considering non-verbal speech signals and the need to improve methods for their analysis, but note the insufficient development of forensic approaches to the study of non-verbal speech information. The research results established that most investigators have a high level of general communicative competence and a moderate or high level of perceptive non-verbal competence. At the same time, some specialists experience difficulties in analyzing and verifying non-verbal speech information, which is associated with a low level of development of linguistic skills in this area. Recommendations were developed for improving linguistic approaches to the analysis of investigators' non-verbal communication, specifically regarding the application of verbal and non-verbal methods to enhance their linguistic and speech competence in criminal proceedings.

Key words: *linguistic analysis, non-verbal communication, communicative competence, investigator, criminal proceedings, non-verbal speech signals, intonation, gestures, facial expressions, pauses, speech rate, interpersonal relations, forensics, non-verbal information analysis.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025